

Omgevingsvisies

Hoe geven we bodem een plek in de omgevingsvisie?

14 september 2021 – 15:00 – 16:30

Openen van de bijeenkomst

Henk van den Berg (dagvoorzitter) opent de bijeenkomst: voor veel mensen is de Omgevingswet een ver van mijn bed show. De gedachte luidt vaak: als ik weet wat ik in het omgevingsplan moet regelen, dan is dat voldoende. Maar om te weten wat er in het omgevingsplan moet komen, zijn de kader van de Omgevingswet en de Omgevingsvisie nodig. Als de visie niet goed is, is een plan opstellen lastig.

Vandaag besteden we aandacht aan bodemvisie-vorming. Op de eerste plaats zag Lidwien Besselink van de gemeente Amsterdam vertellen hoe zij in hun praktijk aan het werk zijn. Daarnaast is het voor visie-vorming goed om te weten wat er te verwachten is aan nieuwe ontwikkelingen. Voor dat laatste wordt veel verwacht van Europese ontwikkelingen, daar zal Co Molenaar van Bodem+ ons over bijpraten.

Gemeente Amsterdam: een toekomstbestendige stad ontwerp je met de ondergrond (Lidwien Besselink, Amsterdam)

Lidwien Besselink vertelt over het traject wat nu in Amsterdam is gestart. Er is gekeken naar hoe de ondergrond in de omgevingsvisie van Amsterdam een plek kan krijgen. Kijkend naar de visie, zijn er algemene strategische keuzes te maken: 1) meerkernige ontwikkeling, 2) groeien binnen de grenzen, 3) duurzaam en gezond bewegen, 4) rigoureuze vergroenen, 5) samen de stad maken. Wat we zien is dat in elk van deze ambities de ondergrond een rol speelt. Er is een algemene strategie geformuleerd met een aantal uitgangspunten. Hierbij is de focus op meer regievoering, slimmer, integraal ontwerpen met de ondergrond als uitgangspunt/randvoorwaarde en een vitaal bodem- en grondwatersysteem. Integraal ontwerpen is belangrijk: Boven en ondergrond als één ruimte zien (3D denken). Nu is er gezorgd dat de ondergrond meer dan 100 keer is genoemd in de omgevingsvisie!

Vraag vanuit het publiek:

- Als je niet goed genoeg inventariseert wat de vragen en opgaven zijn, wat gebeurt er dan?

Lidwien: de scope is dan te breed en er verdwijnen ambities van tafel. Als je het goed doet, kun je het bestuur in een eerder stadium keuzes voorleggen om afwegingen te kunnen maken.

Ervaringen uit de gemeentelijke praktijk (Henk van den berg en Marco Vergeer, over ervingen uit het VNG-traject bodem en ondergrond, BOGO)

Er komt een aantal stellingen aan bod. Na een korte toelichting is het aan de deelnemers om hun mening te geven.

Veel overheden en gemeentes bereiden zich voor op de Omgevingswet. Ze bereiden zich voor met een omgevingsvisie, bodem komt daar vaak redelijk abstract in terug (vitale of robuuste bodem). De dekking met inhoudelijke instrumenten voor uitwerking is nog wat mager. Tegelijkertijd komen er grote opgaven op gemeentes af, die boven en onder maaiveld ruimte vragen. Zie hieronder de stellingen die gegeven waren.

1. Omgevingswet is een trigger tot samenhang, maar de echte trigger zit 'm in de realisatie van grote maatschappelijke opgaven. Daar moeten we in de gemeentelijke praktijk op inzetten!
 - a) 100% van de deelnemers is het hiermee eens.
2. Bodemspecialisten en generieke beleidsmedewerkers spreken een andere taal. Ze moeten elkaar gaan begrijpen in plaats van negeren.
 - a) 96% is het eens, 4% oneens.

1. Bij een kleine gemeente heb je meestal meerdere apen op de schouder en heb je meer kans dat je beide dezelfde rollen vervuld.
2. Is toch lastig. Specialisten begrijpen algemene beleidsmedewerkers niet altijd en andersom geldt hetzelfde. Besef dat en ontwikkel daar een methode voor, neem de tijd en houdt vol.
3. In vrijwel alle gemeenten is er geen functie die gaat over ondergrondse samenhang (ruimte, ecosysteemdiensten, grondstoffen). Daar wordt dus niet op gelet, anders dan persoonlijk initiatief. In iedere gemeenten is er de noodzaak om te checken of er behoefte is aan bodem-samenhang en regie.
 - a) Uitleg: Bij grote steden zien we dat steeds meer ondergrondregisseurs aangesteld, wordt gevraagd samenhang te bewaken. De meeste gemeenten kennen zo'n functie niet. Heeft iedere gemeente dat ook nodig? Succes van zo'n rol hangt af van de intentie waarmee de functie is ontwikkeld.
 - b) 89% ja, 11% nee
 1. Nee: zouden op termijn geen losse functies meer moeten zijn.
4. Beheer is een praktijk van vandaag en morgen. Bodembeheer gaat echter over de lange termijn. Juist in een Omgevingsvisie is daar ruimte voor. We constateren dat teksten als 'robuuste bodems' de visie nog wel halen, maar bepaalt dat ook de werkwijze en de keuzes? Daar is meer aandacht en uitwerking voor nodig.
 - a) Omgevingsvisie gaat over de langere termijn. Bodem is een trager systeem, waarin ingrepen een effect hebben op de langere termijn. Maar het blijft abstract en we missen instrumenten om daar invulling aan te geven. Punt zit in de afstand tussen uitvoerder en beleidsmaker. Juist in uitvoering worden belangrijke keuzes gemaakt. Idee van veel gemeenten is om in de omgevingsvisie haakjes te maken hiervoor.
 - b) 97% is voor, 3% is tegen
 1. Nee: bepaalt dit ook werkwijze en de keuzes? Antwoord: nee. De ambities van de stad zijn zo groot, maar of het bijvoorbeeld betaalbaar is, wordt niet doorgerekend door de beleidsbepalers. Dus je bent er nog lang niet met de ambities.
5. Het over elkaar heen leggen van ondergrondse ruimteclaims werkt louterend, dan besef je dat er veel afstemming in de gemeentelijke organisatie en met externen nodig is.
 - a) Dit is een van de conclusies uit BOGO, het VNG-traject waarin met gemeenten en regio's is gekeken naar de ruimtelijke stapeling van ondergrondse functies. Als je langetermijn ambities op elkaar legt, dan gaan ze niet altijd samen.
 1. 100% ja
6. Wees klaar voordat het start: het is een organisatievraagstuk binnen de gemeente én de regio. Niet alleen gaat het om het organiseren van het gesprek, maar ook het organiseren van data, plannen en kennis.
7. Komen er dan ook nog regels of aanwijzingen vanuit Europa? De reacties op deze stelling laat zien dat deze ontwikkeling niet bij iedereen bekend is.

Bodem in Europa: Ontwikkelingen in Europees bodembeleid (Co Molenaar, RWS/Bodem+)

Op Europese schaal gaat het om de grote thema's en hoe je het meeste rendement haalt uit de bodem. Co Molenaar begint met de vragen:

Vraag 1: Waar liggen volgens u de accenten in de Green Deal?

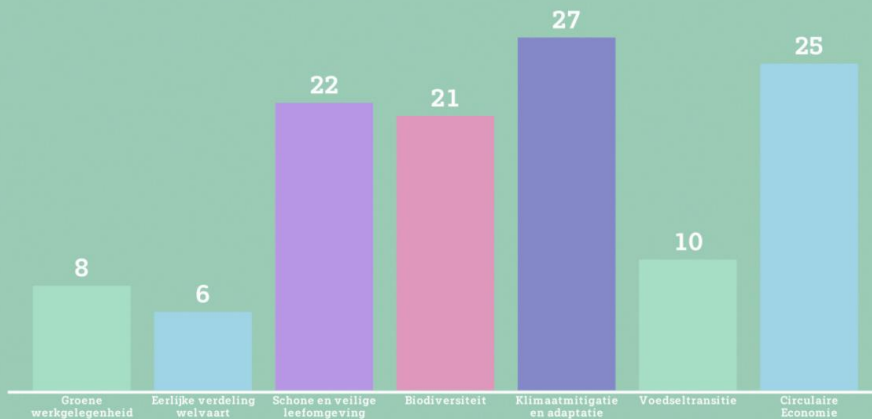
Vraag 2: Bent u bekend met de Europese Bodemstrategie?

Vraag 3: Zie ik kansen voor Europese samenwerking?

Opvallend bij de antwoorden in de mentimeter vindt Co dat niemand vindt dat accenten bij de voedseltransitie liggen: hier ligt daadwerkelijk een belangrijk accent. Bij de derde vraag scoren de kansen 'innovatie' en 'kennisuitwisseling' laag, terwijl daar volgens Co grote kansen liggen!

Vraag 1. Waar liggen volgens u de accenten in de Green Deal?

Mentimeter

Volgend hierop geeft Co een beknopte presentatie over de ontwikkelingen in Europa op gebied van bodem. De belangrijkste doelen van de EU Soil Strategy zijn:

- Verhoogde inspanning om de bodemvruchtbaarheid te beschermen en erosie tegen te gaan.
- Verhoging van het organische stof en herstel van koolstofrijke ecosystemen.
- Beschermen en handhaven van bodembiodiversiteit.
- Verminder de “land take”, stedelijke versnippering en afdekking om in 2050 no net land take te bereiken.
- Voortgang in identificatie en sanering van verontreinigde locaties en agendeer diffuse verontreiniging.
- Agendeer verwoestijning.
- Realiseer land degradatie neutraliteit in 2030.

De huidige Europese bodemstrategie kent vier pijlers: bewustwording, kennisontwikkeling en onderzoek, integratie van bodem in andere EU wetgeving, en een voorstel voor een bodemrichtlijn. Voor dit laatste heeft het Europees Parlement in april 2021 met grote meerderheid een resolutie aangenomen.

Tussenvraag: er is eerder een voorstel geweest voor een Europese Kaderrichtlijn Bodem. Co vertelt: destijds heeft Nederland tegen gestemd, mede omdat Nederland al een ver uitgewerkt bodembeleid had (voor chemische kwaliteit). Nu zijn de meeste mensen vóór, omdat nu gaat over bredere vraagstukken die nu ook in Nederland aanslaan.

Het Europees Parlement heeft dit voorstel met een zeer grote meerderheid aangenomen. Is aannemelijk dat er iets komt. Maar uiteindelijk gaat de Europese Commissie er over en die moet nog stemmen.

Concluderende woorden en afsluiting

Henk van den Berg sluit af: Hebben geprobeerd om de mensen via verschillende wegen meer gevoel te geven voor hoe het werkt met Omgevingsplan en Omgevingsvisie. Als je hier morgen mee aan de gang moet: wat moet je dan doen?

Uit de reacties op die vraag haalt Henk: Het is een ingewikkelde puzzel en vraagt om een hele andere omgang met data en werkwijze dan we gewend waren. Tip: begin bij de praktische dingen die evident zijn. Grote gemeenten hebben een hoge ruimtelijke dynamiek en kunnen makkelijker leren van de dingen die ze doen. Bij kleine gemeenten is dat lastiger, en moet het in één keer goed. Wacjt

niet, begin zo vroeg mogelijk met puzzelen. Want de maatschappelijke opgaven en hun ruimteclaimen wachten niet, die staan morgen of overmorgen op de stoep met hun ruimte-behoefte. Heb het erover met collega's. Bij gemeenten is deze rol meestal vacant. Dus iemand moet opstaan om deze kar te gaan trekken.